

A nyelvi tájkép vizsgálata a Széchenyi István Egyetemen

Makkos Anikó – Csapóné Horváth Andrea
Széchenyi István Egyetem, Győr

Bevezetés

A felsőoktatás nemzetközivé válása rohamléptekkel halad. Wächter és Maiworm (2014) az egyetemi angol nyelvű programok Európában történő gyors emelkedéséről számol be. A British Council (2021) a Studyportals adataira hivatkozva nemzetközi kitekintésben vizsgálja az angol nyelvű programok jelenlétét a világ egyetemerein. A jelentés szerint évente átlagosan 4,8%-kal nő a hazájukon kívül tanuló fiatalok száma. A nem angolszász országokban 2021-ben 27.784 angol nyelvű program futott. A felsőoktatási intézmények számára első számú prioritásként jelenik meg világszerte a nemzetköziesítés. Ez alól Magyarország sem kivétel. Míg 2017-ben 217, addig 2021-ben már 397 angol nyelvű program szerepelt az ország kínálatában. Szűkebb régiókban, Győrött a Széchenyi István Egyetem is folyamatosan bővíti a külföldi hallgatók számára felkínált angol nyelvű képzéseit: ezek száma 2022-ben harmincöt. Hetven különböző országból érkeztek diákok, amely erőteljesen a nyelvi kérdésekre irányítja a figyelmet.

Tanulmányunk egy átfogó kutatás első lépéseként az Új Tudástér és az egyetem központi campusa udvarának nyelvi tájképét (*linguistic landscape*) vizsgálja. Arra keressük a választ, hogy a nemzetköziesedés mennyire jelenik meg az intézményben explicit módon, hiszen az egyetemen elhelyezett feliratoknak nemcsak funkcionális, hanem szimbolikus jelentősége is van. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy az idegen nyelvek, elsősorban az angol és a német nyelv milyen mértékben reprezentáltak a szövegek szintjén az egyetem falain belül és kívül, illetve hogy az idegen nyelvű szövegek milyen funkciót töltenek be. Kvalitatív vizsgálatot végeztünk, és az összegyűjtött anyagot meghatározott szempontok szerint kategorizáltuk. A kutatás eredményeként képet kapunk az egyetem fizikális kommunikációs teréről, mind a nyelvi, mind a vizuális dizájn megjelenéseiről.

1. A nyelvi tájkép – áttekintés

A nyelvi tájkép vizsgálata az utóbbi évtizedben egyre inkább a figyelem középpontjába került. A 20. században kialakult, majd folyamatosan növekvő jelenség mára elválaszthatatlan részévé vált az ember által formált tájnak. Landry és Bourhis (1997) *Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study* című tanulmányukban elsőként definiálták a nyelvi tájképet. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a nyilvános helyeken történő nyelvhasználat tanulmányozásának története 1972-ben Japánban kezdődik. Yasuo Maszai japán geográfus az elsők között használta a nyelvi táj fogalmát, amikor Tokio Shinjuku városrészében vizsgálta a boltok feliratainak megjelenő nyelvhasználatot (Wang 2015, Dörnyé Zábrádi et al. 2020). Landry és Bourhis szerint „a hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanévek, helységnevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái alakítják az adott település, régió, városi agglomeráció nyelvi tájképét” (Landry–Bourhis 1997: 25). Blommaert és Maly (2014) a nyelvi tájkép tanulmányozását a szociolingvisztika új ágának tartja, amely a városi többnyelvűséget próbálja meg minél részletesebben feltérképezni. Kibővíti a nyelvi tájkép fogalmát, miszerint a nyilvános térben megjelenő bárminemű felirat vizsgálat tárgyát képezheti (vö. Gorter 2013). Az

írott nyelv nyilvános terekben való megjelenése számos információval szolgál az adott terület szociolingvisztikai rendszerének főbb jellemzőit illetően, alkalmas a társadalmi változások kimutatására (Blommaert–Maly 2014). „A szociolingvisták ma már nemcsak jegyzetfüzettel és diktafonnal járók a világot, digitális fényképezőgép is van náluk, amivel pillanatképeket rögzítenek arról, ami időközben ’nyelvi tájképként’ vált ismeretessé” – írja Blommaert (2012: 5). Ben-Rafael és munkatársai szerint (2006) a nyelvi tájkép a nyilvános teret jelölő nyelvi tárgyakra utal; valójában a nyilvános tér szimbolikus konstrukciója.

A nyelvi tájkép két alapfunkcióval rendelkezik: ezek az informatív és a szimbolikus (Landry–Bourhis 1997). Az informatív funkció ismereteket közvetít, képet ad az adott terület lakosairól, a nyelvi tájkép használóiról. Területi jelzőként is szolgálhat, továbbá a nyelvi tájkép sajátos összetétele támpontokat adhat egy terület etnikai összetételéről. A szimbolikus funkció a nyelvek státuszát, s ezen keresztül egy etnikai csoport jelenlétét vagy hiányát, erejét, élénkségét vagy gyengeségét mutatja (más csoportokhoz képest). Egyes kutatók szerint egy helyben beszélt nyelv nyilvános láthatatlansága akár negatív pszichológiai hatással is lehet a beszélő csoport azon akarására és ösztönzésére, hogy nyelvét továbbadja a következő generációnak.

A nyelvi tájképet létrehozó jeleket megalkotóik két nagy kategóriába sorolják, mint felülről lefelé vs. alulról felfelé irányuló (Ben-Rafael et al. 2006), hivatalos vs. nem hivatalos (Backhaus 2006), nyilvános vs. magán (Shohamy et al. 2010), kormányzati vs. magán (Landry– Bourhis 1997). Ezen kategóriák, bár elnevezésükben különböznek, nagyon hasonló hatókörrel rendelkeznek: „a hatóságok (például kormányok, önkormányzatok vagy közhivatalok) által kibocsátott jelek, valamint a többé-kevésbé önállóan, az engedélyezett szabályok keretein belül eljáró magánszemélyek, egyesületek vagy cégek által kibocsátott jelek” (Shohamy et al. 2010: xi). A nyelvi tájképet vizsgáló korai tanulmányok kvantitatív jellegűek voltak, szorosan a nyelvre fókuszáltak, és arra törekedtek, hogy meghatározzák a földrajzi területeket, elemzési egységeket és a nyelvek fontosságát a többnyelvű tájképekben, viszont a múlt évtizedben az arány egyre inkább a kvalitatív kutatások felé toldott el (Huebner 2016).

A nyelvi jelek száma különösen a városokban, azok bevásárlóterületein magas, ennek megfelelően a nyelvi tájképekkel kapcsolatos legtöbb vizsgálat városi környezetben zajlott. Ben Rafael et al. (2006) tanulmánya több izraeli városban és kisvárosban, valamint Kelet-Jeruzsálemben hasonlítja össze a nyelvi tájkép mintáit; Huebner (2016) Bangkok nyelvi tájképet vizsgálja, Backhaus (2006) a tokiói többnyelvű táblákkal foglalkozik; Cenoz és Gorter (2006) két többnyelvű város, egy frízöldi (Hollandia) és egy baszkföldi (Spanyolország) két utcájának nyelvi tájképére összpontosít, Bátyi (2014) Hévíz nyilvános feliratait vizsgálja; Balizs és Eröss (2021) a budapesti Népszínház utca nyelvi tájképében elemzi a kulturális sokszínűséget, hogy csak néhányat említsünk. A fentiek tükrében egyetérthetünk Gorterral (2006), aki szerint a „tájkép” (landscape) helyett találhatóbb kifejezés a „városkép” (cityscape), illetve a „többnyelvű városkép” (multilingual cityscape) megnevezés.

Az utóbbi években a nyelvtájkép-vizsgálatok kibővültek, amennyiben megjelentek az oktatási környezetben, különösen az iskolákban, a kétnyelvű oktatással kapcsolatban végzett kutatások, az iskola nyelvi tájképének, azaz a „schoolscape”-nek (Brown 2005) a vizsgálata. Tódor (2014: 41) meghatározása szerint az iskolai nyelvi tájkép „felirattípusok összessége egy sajátos oktatási környezetben, ezáltal a hivatalos nyelvi ideológiák helyi értelmezéseinek vizuális nyelvi megnyilvánulásai. Az iskolai nyelvi tájkép elemzése egyben egy adott oktatási intézmény

önelemzésére is lehetőséget nyújt, hiszen az intézmény rejtett tantervét tartalmazza és a szervezeti kultúra explicit tükörképe”. Példaként álljon itt néhány schoolscape-et vizsgáló tanulmány: Dressler (2015) azt kutatja, hogy a jelek milyen mértékben segítik elő a kétnyelvűséget egy kanadai kétnyelvű iskolai programban; Tódor (2014) az iskolai környezet vizuális nyelvhasználatát és ennek néhány sajátosságát elemzi; Brinzan-Antal (2020) erdélyi középiskolák nyelvi tájképét vizsgálja; Pachné Heltai (2019) egy német nemzetiségi iskola példáján azt mutatja be, hogy milyen nyelvi ideológiák lehetnek jelen egy iskola nyelvi tájképében, és mindennek milyen hatása lehet a tanulás-tanítás folyamataira.

Az egyetemi terek nyelvi tájképét eddig kevésbé vizsgálták, talán azért, mert az egyetemi nyelvpolitika csak az utóbbi években vált érdeklődés és viták tárgyává. A viszonylag kevés egyetemi tájképet vizsgáló tanulmány közül mindenképpen említésre méltó Helm és Dalziel (2017) tanulmánya, amely egy állami olasz egyetem nyelvi tájképét elemzi; Wang (2015) cikke, amely a japán Kyushu Egyetem jeleinek esettanulmánya, valamint Soler (2019) tanulmánya, amely azt elemzi, hogy a balti államok három egyeteme hogyan kezeli a nemzetközivé válásukkal járó nyelvi feszültségeket és folyamatokat.

2. Külföldi hallgatók a Széchenyi István Egyetemen

2022 októberében a hivatalos kimutatás szerint 780 beiratkozott külföldi hallgatója volt az egyetemnek, akik 70 országból érkeztek. Külön nagy csoportot alkotnak a szlovákiai hallgatók 204 fővel. Itt feltételezhetjük, hogy nagyrészt magyarul is beszélő hallgatókról van szó, ezért őket a beszélt nyelvet illetően nem tudjuk egyértelműen és teljes mértékben a külföldi hallgatók közé sorolni. Itt kell még megjegyeznünk, hogy a Magyarországgal szomszédos országokból Szlovákián kívül összesen 39 hallgatója van az egyetemnek, tehát a szlovákiai csoport mindenképpen kiemelkedik ebből a körből. Érdemes lenne megvizsgálni ennek a hallgatói populációnak az összetételét, hogy pontosabb képet kapjunk az általuk használt nyelvekről.

Ezután a legnagyobb létszámú csoportokat pakisztáni és szír (55-55 fő), laoszi (40) és jordán (32) hallgatók alkotják; ez az első öt ország. Ez azt mutatja, hogy egyetemünk elsősorban – nem számítva a szlovákiai, felvidéki magyarlakta területeket – Délnyugat-, Dél- és Délkelet-Ázsiából fogad nagy számban külföldi hallgatókat. Ezt alátámasztják azok a számadatok is, amelyek szerint ebből a három ázsiai régióból az októberi kimutatások szerint 159, 90, illetve 59 hallgató tanul egyetemünkön. Összességében elmondhatjuk, hogy az ázsiai 367 hallgató adja a külföldi hallgatók 47%-át, és még ennél is nagyobb arányt kapunk, ha a feltételezhetően magyarul is beszélő szlovákiai hallgatók létszáma nélkül számolunk, mert abban az esetben az arány 64%. Utánuk az európai hallgatók alkotják a második legnépesebb külföldi hallgatói csoportot 282 fővel. Itt a kelet-európai származású hallgatók vannak többségben (204 szlovákiai és 39 más kelet-európai származású hallgató), míg Európa többi régiójából kis létszámokat látunk.

A harmadik helyen az afrikai diákok állnak 101 fővel, ahol az észak-afrikaiak száma a legjelentősebb (47 fő), míg Dél-Afrikából csak elenyésző számban tanulnak diákok egyetemünkön (9 fő). Végül az amerikai kontinensről elsősorban dél-amerikai és mexikói diákok járnak intézményünkbe (17+8 fő), és egyetlen ausztrál hallgatónk is van. A 70 ország nagy szám, de érdemes figyelembe venni azt is, hogy többségükből csak néhány hallgató érkezett: 19 országból csak egy-egy fő, 6 országból két fő, egészében 51 országból 10 alatti a hallgatói létszám.

A szám adatok elsősorban azt mutatják, hogy nagy számú, kulturálisan, vallásában és nyelvében is jelentősen eltérő diák tanul intézményünkben, és a legnagyobb homogénnek mondható közösséget az arabul beszélő, iszlám vallású ázsiai diákok alkotják.

3. Nemzetköziesítés a Széchenyi István Egyetemen

Egyetemünk egyik fontos célkitűzése a nemzetköziesítés, amely a 2016-os indulás óta az utóbbi években jelentős lendületet vett. Ennek részletes elemzését lásd Filep és Lukács (2021) tanulmányában. Az általuk felsorakoztatott szám adatok a 2020–21-es tanévre vonatkoztak, amelyeket ha összevetjük a jelenlegi tanév adataival, akkor jól látható a növekedés. Az akkor nyilvántartott 614 külföldi hallgató (köztük 335 szlovákiai) létszámához képest a jelenlegi 780-as létszám (köztük 204 szlovákiai hallgató) 27%-os növekedést mutat, és a változás még szembetűnőbb, ha a szlovákiai hallgatókkal nem számolunk: 106%-os. A teljes képhez azonban az is hozzátartozik, hogy az elemzett tanévben a nemzetközi hallgatók aránya 4,55% volt a magyar hallgatókéhoz képest, és ez az arány valószínűleg nem változott jelentősen egy év alatt, míg a hallgatók megoszlása igen. Az egyetem vezetése célként tűzte ki, hogy 10-15%-ra emelkedjen a külföldi hallgatók rátája, és ennek eléréséhez a fentebb már említett ázsiai régiókat, azon belül is kifejezetten Kínát célozzák meg (Filep–Lukács 2021).

A hallgatók vonzásának feltétele, hogy megfelelő mennyiségű angol nyelvű programot tudjon kínálni az egyetem. Jelenleg 35 angol nyelvű képzés van, melyekből 31 aktív: 7 alapképzési szak és 18 mesterképzési szak, ezen túl pedig három doktori program, egy kettős diploma program és kettő posztgraduális program van, melyek szintén angol nyelvűek. A több évet átölelő szakok mellett egyetemünk részt vesz olyan európai uniós projektekből és nemzetközi együttműködésekben is, melyek révén további külföldi hallgatók látogatnak hozzánk hosszabb-rövidebb időre, illetve oktatói és alkalmazotti csereprogramoknak köszönhetően külföldi vendégoktatókat és egyetemi dolgozókat is fogad egyetemünk.

Intézményünk nyelvpolitikájának részét képezi, hogy az angol nyelvű programokra járó külföldi hallgatóink (a Stipendium Hungaricum ösztöndíjasok, a Keresztény Fiatalok ösztöndíjasok és az önköltséges hallgatók) a 2019/2020-as tanévtől fogva kötelezően tanulnak magyarul heti 3 órában 2 féléven keresztül a „Magyar nyelv és kultúra” tantárgy keretében. A jelenlegi félévben több mint 200 külföldi hallgató kezdte meg ezt a kurzust, akiket kb. 80 magyar anyanyelvű mentorhallgató is segít ebben a folyamatban a Magyar Nyelvi Mentor Programban. Mindezt kiegészítik még a Magyar Filmklub és a Magyar Klub szabadidős rendezvényei is, melyek 2022 elején indultak. Az Erasmus+ program támogatásával érkező hallgatóknak is lehetőségük van magyarul tanulni heti 2 órában, illetve a fentebb említett programokon természetesen ők is részt vehetnek. Mindez jelzi az egyetemnek azon törekvését, hogy segítse a külföldi hallgatók beilleszkedését, a mindennapi életben való boldogulását, illetve hogy biztosítsa a magyar nyelvvel és kultúrával való találkozás lehetőségét.

Az idegen nyelveknek a fizikai térben való megjelenése szimbolikus értékű is lehet, amivel az egyetem azt közvetíti, hogy az itt tanuló hallgatók kulturális-nyelvi identitásukat tekintve is részét képezik a közösségnek. Az angol mint közvetítő nyelv pedig információs funkciót tölthet be, aminek segítségével az intézmény be tudja vonni a soknyelvű diákságot a közös diskurzusba. Ezeket a szempontokat is figyelembe véve különösen érdekes megvizsgálni, hogy az idegen nyelvek terén hogyan reagált és reagál egyetemünk a külföldi hallgatók jelenlétére, hogy milyen

nyelvek jelennek meg a vizsgált terekben, illetve hogy az idegen nyelvek milyen funkciót töltenek be. A Tempus Közalapítvány oldalán olvashatjuk a magyar egyetemek nemzetköziesítési törekvései kapcsán, hogy ezeket stratégiai kérdésnek tekintik az egyetemek vezetői, ugyanakkor „egyes intézmények esetében a külföldi hallgatók számának emelkedése nem feltétlenül jár együtt az intézmény képzési, kutatási, valamint szolgáltatási tevékenységének fejlesztésével.”¹⁵¹

4. A vizsgálat módszerei

Az adatgyűjtés első lépéseként bejártuk a jelen vizsgálat számára kijelölt területeket, és minden olyan felületet lefényképeztünk, ahol idegen nyelvű szöveget találtunk. Vizsgálatunk helyszínéül elsőként az Egyetem téri központi épületet, azon belül is az Új Tudástér és az A, B, C és D tanulmányi épületeket választottuk, mert itt található a legtöbb kar, és ezek azok a műszaki karok, amelyek az egyetem legrégebbi oktatási egységei, és amelyek jelenleg a legtöbb angol nyelvű programot működtetik. Ezekben a belső terekben kifejezetten az idegen nyelvű szövegeket kerestük, hogy fel tudjuk mérni, elég információhoz jutnak-e a külföldi hallgatók. Mivel a hivatalos elnevezések (karok, tanszékek, szervezeti egységek nevei, oktatók státuszai) nyelvi megjelenítésére is kíváncsiak voltunk, azokat a nyelvtől függetlenül dokumentáltuk. Végezetül azokat a magyar szövegeket is bevettük a korpuszba, amelyek a fellelt idegen nyelvű szövegekkel megegyező tartalmúak voltak, mintegy párhuzamos szöveggként értelmezve őket.

A terület kiterjesztéseként az egyetem központi campusának udvarán is lefényképeztük az összes szöveges feliratot, de már függetlenül a rajtuk megjelenő nyelvtől. Így ebbe a korpuszba is bekerültek csak magyar nyelvű feliratok. Az 1. és a 2. táblázatban kiemelten, dőlt betűvel jelöltük ezeket az egynyelvű magyar elemeket. A külső terek vizsgálatát azért tartottuk szükségesnek, mert így átfogóbb képet tudunk adni arról a nyelvi közegről, ami az ebben a térben mozgó embereket körülveszi. Az itt található közösségi és szolgáltató funkciót betöltő épületeket külföldi hallgatók és vendégek is látogatják, így releváns információ ezek nyelvi képének vizsgálata.

Kvalitatív vizsgálatot végeztünk, melynek első lépéseként az összegyűjtött szövegeket a főbb elemzési kategóriákba csoportosítottuk. Ennek megfelelően megállapítottuk, hogy az adott szövegek a hivatalos (top-down) vagy a nem hivatalos (bottom-up) típusba sorolhatók-e be, illetve hogy állandónak vagy ideiglenesnek tekinthetjük-e őket. Ezen kategóriákon belül funkció szerint is elkülönítettük őket, végül megállapítottuk, hogy milyen nyelveken jelentek meg rajtuk az információk. Az egyes kategóriákba azért kerültek be időnként magyar nyelvű szövegek is – ahogy ezt fentebb már jeleztük –, mert azok így váltak teljessé. Az Új Tudástérben és a hozzá kapcsolódó A–D épületekben 112 elemet, míg a külső térben 104 elemet dolgoztunk fel.

5. A nyelvi tájkép vizsgálata – eredmények

Az alábbiakban a két teret (külső és belső terek) külön pontokban elemezzük, majd táblázatos formában is összesítjük eredményeinket.

5.1. Az egyetemi campus külső tereinek nyelvi tájképe

A vizsgált helyszíneken mind felülről lefelé (top-down), mind alulról felfelé (bottom-up) irányuló jelek megfigyelhetők. Az egyetemi campus területén előforduló térképek, útbaigazító táblák,

¹⁵¹ <https://tka.hu/nemzetkozi/10244/nemzetkoziesites-es-a-felsooktatas>

épületazonosító feliratok, biztonsági jelek és automaták a hivatalos és állandó jelek közé tartoznak. Ezek döntő többsége kétnyelvű felirat, azaz a magyar nyelvű megnevezések/szövegek angol nyelvű fordításai is olvashatók rajtuk. Az épületazonosító feliratok között található egy magyar-német, szintén kétnyelvű felirat, ami azt az időszakot idézi, amikor az egyetemen német nyelvű járműmérnöki képzés folyt. Az egyik kávézó neve csak angolul szerepel, viszont az étterem, a bár és egy másik kávézó, valamint az orvosi rendelő megnevezések csak magyarul olvashatók. A biztonsági jelek közé sorolható dohányzó helyet kijelölő táblák kivétel nélkül háromnyelvűek, a dohányzást tiltó feliratok viszont öt nyelven olvashatóak. „A kamerával megfigyelt terület” felirat kizárólag magyar nyelvű, viszont ezeken a táblákon a fordítás alternatívájaként vizuális ikon látható. Az egyetem területén vannak mind parkoló, mind ATM automaták, amelyeken az információk idegen nyelven is megtalálhatóak; ezek a magyar szövegek teljes fordításai. Az automaták esetében megvan a nyelvválasztás lehetősége is, ami szintén segítséget jelenthet. Ugyanakkor, és ez már az ideiglenes, nem hivatalos kategóriába esik, olyan információk, mint fizetésköteles idő vagy a bankkártyás terminál használata kizárólag magyarul szerepel rajtuk. A hivatalos, félig állandó feliratok kétnyelvűek, kivéve a sportcsarnok szabályainak leírása, amely német nyelven is olvasható. Ezek mind magyar-angol, illetve német tükörfordítások.

A feliratokat elemezve kijelenthető, hogy mindegyiken a magyar nyelv szerepel első helyen, mind a betűk nagyságát, mind a betűszínt illetően a magyar a domináns nyelv. A kétnyelvű feliratok esetében a magyart az angol (az egyetlen németet kivéve) többnyire kisebb betűnagysággal követi. A háromnyelvű táblákon az angol és a német nyelv egyenrangúként szerepel. A dohányzást tiltó többnyelvű táblákon a nyelvek sorrendje magyar, angol és utána a másik három nyelv (francia, német, orosz) rangsorolása már esetleges.

A nem hivatalos, ideiglenes (bottom-up) feliratok nagyon sokfélék (ld. 1. táblázat). Ami feltűnő, az az idegen nyelvi megjelenések szűkös volta. Angolul, illetve magyarul és angolul csak egy-két felszólítás (pl. Please close the door!), plakát (Development of a unique race engine for Formula Student), illetve az Elixir kávézó étlapja jelenik meg. Az orvosi rendelő ajtaján megjelenő összes információ, a bár előtti oszlopokon kített tiltó táblák, az étterem ajtaján és a parkoló automatákon lévő aktuális információk, a jegyzetbolt ablakában lévő szolgáltatások feliratai vagy akár a kari napok diákprogramjai is, hogy csak néhányat említsünk, mind csak magyarul olvashatók.

<i>Kategória</i>	<i>A nyelvi jelek típusa és funkciója</i>	<i>Nyelvek</i>
	Térképek	magyar + angol (4)
	Útbaigazító táblák	magyar + angol (4)
	Épületazonosító feliratok	magyar + angol (12) magyar + német (1) angol (1) magyar (4)

Top-down (50) (hivatalos és állandó)	Biztonsági jelek	magyar + angol + német (4) magyar + angol + francia + német + orosz (4) <i>magyar (2)</i>
	Automaták	magyar + angol + német (3) magyar + angol (3) <i>magyar (2)</i>
	Adatkezelési tájékoztatás (kamerás megfigyelőrendszer)	magyar + angol (3) <i>magyar (3)</i>
Top-down (8) (hivatalos és félig állandó)	Sportcsarnok szabályok/előírások	<i>magyar (1) + angol (1) + német (1)</i>
	Felhívás szájmazsk használatára (COVID)	magyar + angol (1) <i>magyar (4)</i>
Bottom-up (46) (nem hivatalos és ideiglenes)	Épületek ablakaiban, ajtajain megjelenő - plakátok - hirdetések - diákoknak információk - szolgáltatások - nyitvatartás - étlap - útmutatók - felhívások - tiltások	angol (8) magyar + angol (8) <i>magyar (30)</i>
Összesen: 104		

1. táblázat: A külső tér nyelvi tájképe
Forrás: saját szerkesztés

5.2. Az Új Tudástér és a műszaki karok nyelvi tájképe

Az Új Tudástér és a műszaki karok terei (A–D tanulmányi épületek) esetében is a fentről lefelé (top-down) és a lentől felfelé (bottom-up) kategóriákat használjuk, valamint ezeken belül megállapítjuk a feliratok állandóságának fokozatait is (lásd 2. táblázat).

A műszaki karok hivatalos feliratairól megállapíthatjuk, hogy mind a három kar elnevezése többnyelvű, a magyart követik az angol és német elnevezések. A további információk (termek, kari vezetők, adminisztrátorok pozíciói stb.) azonban sehol sem háromnyelvűek, két karon magyarul és angolul, egy karon csak magyarul vannak feltüntetve. A 17 tanszéken a hivatalos feliratok nyelvi képe hasonlóan vegyes: van öt tanszék, ahol a név háromnyelvű, de a további információk mind magyar nyelvűek. Vannak olyan tanszékek, ahol a tanszék nevét magyar és angol nyelven is kiírták, de az oktatók pozíciói már nem mindenhol kétnyelvűek, és kilenc tanszéken csak magyar nyelvű feliratokat találtunk. Egyetlen tanszéken olvasható kifüggesztve két részletes bemutatkozás kizárólag angol nyelven. Az épületben található további két szervezeti egység (Járműipari Kutatóközpont, Karrier iroda) felirata magyar és angol nyelvű, míg az Alumni Karrier és Információs Központ (AKIK) neve és a hallgatóknak nyújtott szolgáltatások listái kizárólag magyar nyelvűek.

Szintén a hivatalos és állandó csoportba soroltuk az épület és berendezéseinek használatára vonatkozó információkat, amelyek mind többnyelvűek, és ugyanazt az információt tartalmazzák. A higiénára vonatkozó hirdetmények félig állandók, ezek vagy csak magyar, vagy csak angol, vagy kétnyelvű plakátok. Ugyancsak a félig állandó kategóriába soroltuk az egyetemi TMDK-versenyre vonatkozó kiírásokat, amelyek között három angol nyelvű és egy kétnyelvű anyagot találtunk, ahol ugyanaz az angol nyelvű felhívás három különböző tanszék hirdetőfelületén is megjelent.

Végezetül a tanulmányokra és ügyintézésre vonatkozó információkat a hivatalos, de ideiglenes kategóriába tettük. Itt összesen négy elemet találtunk: a tanulmányokkal kapcsolatban egyetlen angol nyelvű tájékoztatást, az ügyintézésrel kapcsolatban pedig magyar és angol nyelvű nyitvatartási rendet.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a top-down jelek több mint kétharmada (79%) állandó. Közülük leginkább a szervezeti egységek megnevezései tükrözhetik az egyetem hivatalos idegennyelv-politikáját. A vizsgálat során arra a megállapításra jutottunk, hogy ezeken a szinteken nincs szabályozás, az egységek maguk dönthetnek a nyelvek használatáról, és nem elvárás a két- vagy többnyelvűség. Ez hatással lehet arra, hogy a nem állandó kategóriába tartozó, de hivatalos feliratok esetében elenyésző a fellelt idegen nyelvű szöveg.

A lentől felfelé irányuló, azaz nem hivatalos szövegek az összes példánk 42,8 százalékát teszik ki. Ezeket is több kategóriára bontottuk, és az összeset ideiglenesnek minősítettük. Ide tartoznak olyan, a diákokat megszólító plakátok, amelyek tanulási, kutatási vagy karrierlehetőségeket ajánlanak vagy az egyetemmel kapcsolatban álló vállalatoknál és szervezeteknél, vagy az egyetemhez nem tartozó, külső cégeknél, esetleg más egyetemeken. Szintén a hallgatókat célozzák meg a külső hirdető programajánlatai, amelyek egy újabb típusba kerültek. Ezek a reklámanyagok vagy tanszéki felületeken, vagy közösségi terek hirdetőtábláin voltak fellelhetők, és a nem hivatalos szövegek 41,6 százalékát tették ki. Többségük angol nyelvű vagy kétnyelvű, ez utóbbi esetben azonban sokszor csak hívószavak jelennek meg angolul, míg az információ magyarul olvasható.

A nem hivatalos szövegek külön csoportját alkotják az oktatók konferenciákon tartott előadásainak vagy publikációnak óriásposzterei, amelyek kivétel nélkül angol nyelvűek. Az aktualitás tekintetében érdemes megjegyezni, hogy kevés az olyan köztük, ami az utóbbi 2–3 év termése lenne. A következő típusba azokat a plakátokat soroltuk, amelyek információs értéke minimális, egyszerű dekorációs funkciót töltenek be. Ezek nagy része angol vagy német nyelvű termékreklám, illetve térkép. A nem hivatalos jelek legutolsó kategóriáját a személyes

véleménynyilvánítások teszik ki, melyek sajátos típusát képviselik a tanszéki hirdetőfelületre kifüggesztett viccek és halandzsamondatok (amikor magyar szavak összeolvasva torzított kiejtésű, de még felismerhető idegen nyelvű szöveget adnak ki), szintén főképp angol nyelven.

A nem hivatalos, ideiglenes jelekkel kapcsolatban összefoglalóan kijelenthetjük, hogy dominálja őket az angol nyelv, és többségükben egynyelvűek. Tartalmukat tekintve gyakran azt az érzetet keltik, hogy ott felejtették őket, és már csak dekorációs funkciót látnak el. Kevés az aktualitását még nem veszített idegen nyelvű szöveg, és ezek leginkább az egyetemhez nem vagy csak lazán kapcsolódó szervezetek hirdetései.

<i>Kategória</i>	<i>A nyelvi jelek típusa és funkciója</i>	<i>Nyelvek</i>
Top-down (49) (hivatalos és állandó)	Karok és tanszékek nevei (20)	magyar + angol (3) magyar + angol + német (8) <i>magyar (9)</i>
	- Karok és tanszékek munkatársainak pozíciói (20)	magyar + angol (4) <i>magyar (16)</i>
	Tanszékek tevékenységének, oktatóinak bemutatása (2)	angol (2)
	Egyéb szervezeti egységek feliratai (4)	magyar + angol (3) <i>magyar (1)</i>
	Biztonsági és használati előírások (3)	magyar + angol (1) magyar + angol + német (2)
Top-down (8) (hivatalos és félig állandó)	TMDK-felhívások (4)	angol (3) magyar + angol (1)
	Higiéniai figyelmeztetések (COVID) (4)	angol (1) magyar + angol (2) <i>magyar (1)</i>
Top-down (7) (hivatalos és ideiglenes)	Tanulmányi szabályzatok (4)	angol (2) <i>magyar (2)</i>
	Ügyintézés (3)	angol (1) magyar + angol (2)

Bottom-up (48) (nem hivatalos és ideiglenes)	Plakátok vagy hirdetések	
	- Tanulási-, kutatási- vagy karrierlehetőség (9)	angol (5) magyar + angol (4)
	- Külső hirdető programajánlatai (11)	magyar-angol (1) angol (8) német (1) <i>magyar (1)</i>
	- Oktatók konferenciaelőadásainak poszterei (11)	angol (11)
	- Dekorációk (12)	angol (8) német (3) orosz + kínai + angol + német (1)
	- Személyes vélemény, humor (5)	angol (2) angol halandzsa (1) magyar + angol (1) magyar + olasz (1)
Összesen: 112		

2. táblázat: Az Új Tudástér és a műszaki karok nyelvi tájképe
Forrás: saját szerkesztés

6. Következtetések

Visszatérve kutatási kérdésünkhöz, hogy az idegen nyelvek milyen előfordulást mutatnak az egyetem jelenleg vizsgált nyelvi tájképében, illetve hogy az egyes nyelvi jelek milyen funkcióval rendelkeznek, az alábbiak állapíthatók meg. Az idegen nyelvek közül az angol nyelv használata a leggyakoribb. Többnyelvű feliratok esetében az angol mindig megjelenik, és mindig a második helyet foglalja el a magyar nyelv után. Az egynyelvű, idegen nyelven olvasható feliratok nagy többsége is angol, csak elvétve német. A többnyelvű feliratokon a német nyelv mindig a harmadik helyen szerepel. További idegen nyelvek (francia, orosz, kínai, olasz) csak esetlegesen, leginkább a négy- és ötnyelvű dokumentumokon fordulnak elő.

A vizsgált külső terek alapján kijelenthetjük, hogy a magyar nyelv felülreprezentált a hivatalos (top-down), de különösen a nem hivatalos (bottom-up) szövegek esetében, azaz az egynyelvű dokumentumok túlnyomó része magyar nyelvű. A belső terek esetében le kell szögeznünk, hogy a terület nagyságához képest feltűnően kevés idegen nyelvű dokumentumot találtunk, bár a vizsgálat jellegéből fakadóan ezt számadatokkal nem tudjuk alátámasztani, mivel nem végeztünk ilyen jellegű összevetést. További fontos megállapítás, hogy az itt fellelt hivatalos,

állandó jelek 53%-a magyar nyelvű. E nyelvi anomáliák miatt sok esetben alapvető információk nem juthatnak el a külföldi hallgatókhoz sem a külső, sem a belső terekben. Ebből a szempontból különösen hasznos lenne átgondolni a karok és tanszékek, valamint az egyetem területén működő, különféle szolgáltató egységek mindennapos gyakorlatát.

Emellett azonban azt is meg kell állapítanunk, hogy láthatóan megindult az angol nyelv térnyerése, főként a kétnyelvű, hivatalos feliratokon. Itt jegyezzük meg, hogy az egyetemen korábban domináns német nyelv viszont teljesen visszaszorulóban van. A globalizáció a nyelvhasználatra is rányomja bélyegét, és mint napjaink lingua francája, egyértelmű, hogy az angol nyelvnek meg kell jelennie a nemzetköziesedő egyetem tereiben. Ezért szükségesnek látszik egy olyan nyelvpolitika kialakítása és érvényesítése, amely jobban szabályozza ennek a nyelvnek a használatát. Ez egységesebb megjelenést és a más anyanyelvűek számára szélesebb körű információs hozzáférést hozna magával. Ugyanis a vizsgálat arra is fényt derített, hogy a fellelt idegen nyelvű szövegek jelentős része nem rendelkezik valós információs értékkel, sok közülük csak dekorációs funkciót tölt be vagy már nem aktuális. Ez különösen jellemző a tanszékek folyosóin, hirdetőabláin talált szövegekre.

A könnyebb áttekinthetőség kedvéért a 3. táblázat százalékos megoszlásban mutatja a vizsgált külső és belső terekben megjelenő magyar, illetve idegen nyelvek reprezentációját.

	Egynyelvű feliratok	Kétnyelvű feliratok	Háromnyelvű feliratok	Többnyelvű feliratok
Külső tér	magyar 44 % angol 10 % német 1 %	magyar-angol 34 % magyar-német 1 %	magyar-angol-német 7 %	magyar-angol-német-francia-orosz 4 %
Belső terek	magyar 27% angol 39% német 3%	magyar-angol 20% magyar-olasz 1%	magyar-angol-német 9%	orosz-kínai-angol-német 1%

3. táblázat: A nyelvek százalékos megoszlása a vizsgált külső és belső terekben

Forrás: saját szerkesztés

Meggyőződésünk, és a nyelvi tájképek korábbi vizsgálatai is azt mutatják, hogy az idegen nyelvű feliratoknak szimbolikus értéke (is) van. Ebből a szempontból is úgy minősíthető intézményünk most kirajzolódó nyelvi tájképe, hogy azt egyértelműen a magyar nyelv dominálja. Az egyetem által biztosított magyar nyelvi képzés mindenképpen egy pozitív gesztus a külföldi hallgatók irányába, ugyanakkor azt is jelezheti, hogy elvárás a helyi nyelv valamilyen szintű elsajátítása. A soknyelvű hallgatói csoportok viszont, főleg tanulmányaik elején, csak az angol nyelv által tudnak bekapcsolódni az egyetemi életbe, és ennek a lehetősége, ahogy láttuk, jelenleg a fizikai terekben korlátozott. A korábban bemutatott nyelvi sokszínűség, ami a külföldi hallgatókat jellemzi, szintén nem reprezentált ebben térben, holott vannak olyan nagyobb hallgatói csoportok

is, amelyek tagjai közös nyelvet beszélnek. Ezeknek a nyelveknek a megjelenítése szimbolikus értékű lehetne.

Összegzés

Dolgozatunkban a Széchenyi István Egyetem központi campusán, pontosan az Új Tudástérben, a műszaki karok területén (A–D épületek) és az ezeket körülvevő külső térben megjelenő feliratokon keresztül kirajzolódó nyelvi tájképet vizsgáltuk. A vonatkozó szakirodalom áttekintése után röviden vázoltuk a módszereket, és bemutattuk az elemzés menetét. Ezután külön vizsgáltuk a külső és belső tereket, majd táblázatos formában, típusok szerint összegeztük az egyes kategóriákba tartozó szövegeket és azok nyelvi megoszlását.

Le kell szögeznünk, hogy mivel jelen tanulmány egy hosszabb kutatás első lépése, az eredmények nem általánosíthatók az egész egyetemre. Ezért vizsgálatunkat tovább folytatjuk és kiterjesztjük más karok területére, valamint az egyetemi honlapra is. Ez utóbbi kutatást annak tudatában tervezzük, hogy ma már a virtuális terek legalább olyan fontosak, mint a fizikaiak. Mindezekon túl szándékunkban áll külföldi hallgatóink véleményének a feltérképezése is, hogy megtudjuk, ők hogyan látják az egyetem nyelvi tájképét, az mennyire segíti vagy gátolja őket a tájékozódásban, a szükséges információkhoz jutásban vagy az otthonosság érzésének kialakulásában. Ebben a fázisban azt is feltárnánk, hogy a külföldi hallgatóknak milyen nyelvi igényeik lennének, és hogy azokat mennyire tudja kielégíteni az egyetem a jelen pillanatban.

A Széchenyi István Egyetem kiemelt célja a külföldi hallgatók számának növelése, ami maga után vonja az egyetem nyelvpolitikájára való tudatos odafigyelést. Ennek egyik megjelenési formája a többnyelvű környezet, amelyben a diákok jól és fontosnak érzik magukat. A nyelvileg is otthonos környezet növeli a komfortérzetet és egyszersmind csökkenti a kiszolgáltatottságot.

A nyelvi tájkép vizsgálatának eredményei hasznos segítséget nyújthatnak ahhoz, hogy nyelvi szempontból is egyre színesebb környezet vegye körül az egyetem soknyelvű diákságát. Ahhoz, hogy az intézményünkben tanuló, más anyanyelvű hallgatók és az itt vendégeskedő külföldi oktatók, kutatók és szakemberek pozitív benyomásokkal térjenek haza, mindenképpen fel kell vállalni az egyetemnek azt a missziót, ami a nyelvi környezet tudatos átalakítását is magában foglalja.

Irodalom

- Backhaus, P. 2006. Multilingualism in Tokyo: A Look into the Linguistic Landscape. In: Gorter, D. (ed.): *Linguistic Landscape: New Approach to Multilingualism*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters Ltd. 31–58.
- Balizs D.–Erőss Á. 2021. A kulturális sokszínűség nyomai a budapesti Népszínház utca nyelvi tájképében. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 2021(2): 1–20.
- Bátyi Sz. 2014. Hévíz: nyelvi tájkép orosz ecsettel. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 2014(1–2): 21–34.
- Ben-Rafael, E.–Shohamy, E.–Hasan Amara, M.–Trumper-Hecht, N. 2006. Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. *International Journal of Multilingualism* 3(1): 7–30.
- Blommaert, J.–Maly, I. 2014. Ethnographic linguistic landscape analysis and social change: A case study. *Tilburg papers in culture studies* 1–29.
- Brinzan-Antal, C. 2020. Erdélyi középiskolák nyelvi tájképe. *Kisebbségvédelem* 2020(2): 163–218.
- British Council. Studyportals. 2021. The changing landscapes of English-taught programmes. https://studyportals.com/wp-content/uploads/2021/12/British-Council_Studyportals_The-changing-landscape-of-English-taught-programmes-in-2021.pdf (letöltve: 2022.10.27.)
- Brown, K.D. 2005. Estonian Schoolscapes and the Marginalization of Regional Identity in Education. *European Education* 37(3): 78–89.
- Cenoz, J.–Gorter, D. 2006. Linguistic Landscape and Minority Languages. In: Gorter, D. (ed.): *Linguistic Landscape: New Approach to Multilingualism*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters Ltd. 67–80.
- Döryné Zábrádi O.–Lőrincz I.–Presinszky K. 2020. Anyanyelvi nevelés – Nyelvi tájképek a Kárpát-medencében. In: Lőrincz I.–Fehér Á. (szerk.): *Pedagógusképzés a Kárpát-medencében – Tananyagfejlesztési tapasztalatok, jó gyakorlatok*. Győr: Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 24–30.
- Dressler, R. 2015. Signgeist: promoting bilingualism through the linguistic landscape of school signage. *International Journal of Multilingualism* 12(1): 128–145.
- Filep B.–Lukács E. 2021. A Széchenyi István Egyetem nemzetköziesítése a világjárvány előtt és után. *Polgári Szemle* 17(1–3): 30–49. DOI: [10.24307/psz.2021.0704](https://doi.org/10.24307/psz.2021.0704)
<https://polgariszemle.hu/archivum/188-2021-augusztus-17-evfolyam-1-3-szam/fenntarthatosag-regionalis-versenykepesseg/1142-a-szechenyi-istvan-egyetem-nemzetkoziesitese-a-vilagjarvany-elott-es-utan> (letöltve: 2022.10.26.)
- Gorter, D. 2006. Further Possibilities for Linguistic Landscape Research. In: Gorter, D. (ed.): *Linguistic Landscape: New Approach to Multilingualism*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters Ltd. 81–89.
- Gorter, D. 2013. Linguistic Landscapes in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics* 2013(33): 190–212.
- Helm, F.–Dalziel, F. 2017. Beyond the classroom: the impact of EMI on a university's linguistic landscape. *L'analisi linguistica e letteraria* 2017(xxv): 372–399.

- Huebner, T. 2016. Linguistic landscape: history, trajectory and pedagogy. *MANUSYA: Journal of Humanities* Special Issue (22): 1–11.
- Landry, R.–Bourhis, R. Y. 1997. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16(1): 23–49.
- Pachné Heltai B. 2019. Nyelvi ideológiák az iskolában: egy német nemzetiségi iskola példája. In: Balányi K.–Mayer É.–Hegedűs S. (szerk.): *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata. Magyarországi nemzetiségi körkép*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet Többsz nyelvű Kutatóközpont. XXVIII–XXXIII.
- Shohamy, E.–Ben-Rafael, E.–Barni, M. (eds.) 2010. *Linguistic landscape in the city*. Bristol: Multilingual Matters.
- Soler, J. 2019. The Multilingual Landscape of Higher Education in the Baltic States: Exploring Language Policies and Practices in the University Space: Societal Discourses and Contact Phenomena. In: Lazdina, S.–Marten, H. (eds.): *Multilingualism in the Baltic states. Societal discourses and contact phenomena*. <http://www.palgrave.com> (letöltve: 2022.11.02.)
- Tóodor E. M. 2014. Hogyan hívogat az iskola? Vizuális nyelvhasználat az iskolában. *Magiszter* 12(4): 40–51.
- Wang, J.-J. 2015. Linguistic Landscape on Campus in Japan – A Case Study of Signs in Kyushu University. *Intercultural Communication Studies* XXIV(1): 123–144.
- Wächter, B.–Maiworm, F. (eds.) 2014. *English-Taught Programmes in European Higher Education. The State of Play in 2014*. Bonn: Lemmens Medien GmbH.